

Medi ambient | Delta de l'Ebre

El govern espanyol va derogar el transvasament de l'Ebre el juny de 2004. Tres anys després és un bon moment per a demanar-nos si el Delta i el tram final del riu avancen cap a la sostenibilitat o, per contra, la manca de sediments i de cabal, la contaminació esporàdica i difusa, els projectes de nous regadius, els efectes del canvi climàtic i el creixement urbanístic els menen cap a una situació límit.

La Llei 10/2001 del Plan Hidrológico Nacional (PHN) va implicar la creació del Consorci per a la Protecció Integral del Delta de l'Ebre (CIPDE). Aquest organisme, que havia de gestionar les compensacions econòmiques del transvasament, fou dissolt després de la derogació del transvasament. Per cobrir-ne el buit i assolir "la preservació i millora dels ecosistemes del Delta, evitar-ne la regressió i garantir-ne la sostenibilitat" es va crear una comissió mixta Estat-Generalitat encarregada de redactar un nou pla integral de protecció del delta de l'Ebre (PIPDE).

Paral·lelament, es va constituir la Comissió per a la Sostenibilitat de les Terres de l'Ebre (CSTE), formada per una cinquantena de representants del món econòmic, de l'administració local, de la comunitat científica i de les organitzacions ambientalistas. El principal objectiu era fer aportacions al PIPDE i vetllar pel compliment dels terminis marcats.

Però els problemes del Delta i del tram final de l'Ebre es resolien amb la derogació del transvasament? El biòleg Carles Ibáñez, director de la Unitat d'Ecosistemes Aquàtics de l'IRTA, és clar: "Les amenaces continuen essent les mateixes i, fins i tot, agreujades." I assenyalava les principals: la retenció de sediments i la tendència a la disminució del cabal, tant pels nous regadius com pels efectes probables del canvi climàtic. Per a mitigar-les, el PIPDE disposarà de 350 milions d'euros per a executar actuacions com ara la retirada dels llots contaminats de Flix, l'aportació d'aigua de qualitat a les badies del Delta, la restauració del bosc de ribera i l'intent de frenar la regressió i la subsidència del sistema deltaic.

Els diversos agents consultats valoren favorablement el paper de la comissió. Josep Canicio recorda que "en diversos aspectes s'ha arribat al consens, malgrat partir de posicions molt discrepants"; es

No és gens clar que els problemes del darrer tram de l'Ebre i del Delta es puguin resoldre simplement amb la derogació de la llei del transvasament.

mostren més prudents Carles Ibáñez i la portaveu de la Plataforma en Defensa de l'Ebre (PDE) Susanna Abella. Coincideixen a assenyalar com a elements positius la implicació dels actors del territori i l'estudi rigorós d'aspectes que "fins ara havien apuntat la percepció social i projectes científics precaris i volenterosos". Troben que els punts crítics són la manca de concreció de les actuacions de gestió dels sediments i en general, la necessitat de complir els terminis previstos.

El nou Ebre. "El riu actual és un ecosistema nou" afirma Carles Ibáñez. De fet, la manca d'estudis recents del tram final de l'Ebre fou una raó per a engegar la Unitat d'Ecosistemes Aquàtics, situada a Sant Carles de la Ràpita. S'ha observat que aquests darrers decennis el riu ha tingut tres colors: ha passat de ser marró —la manca de grans embassaments permetia que els sediments arribessin a la desembocadura— a adquirir color verd —pel gran desenvolupament de fitoplànc-

ton a causa de l'elevada concentració de fòsfor—, fins a esdevenir l'Ebre transparent, que s'explica per la retenció dels sediments a les preses i pels sistemes de sanejament que hi han reduït la càrrega de nutrients.

Ara la llum pot penetrar fins a quatre metres de profunditat i hi proliferen els macròfits —plantes aquàtiques visibles a ull nu. En aquests organismes es reproduïx la mosca negra, insecte al·lòcton que tan sols el mes de juliol passat va motivar unes 500 atencions mèdiques.

Es calcula que als embassaments hi ha 35 milions de m³ de sediments. Amb una taxa anual de 2 milions es podria evitar el procés de regressió del Delta [vegeu EL TEMPS del 10 de juliol de 2007], i també l'erosió que provoca el riu.

Ibáñez aposta per buidar Riba-roja i provocar una crescuda des de Mequinensa que arrossegui els sediments de l'embassament buit. Josep Canicio, en canvi, recorda que, en primer lloc, cal caracteritzar els sediments, perquè podrien

contenir residus de la indústria química del riu Cinca. Molt més crítica és Prodelta, associació que agrupa arrossaires i regants del Delta: "No fan res per frenar la regressió; sembla mentida que la principal mesura del Ministeri de Medi Ambient sigui comprar una franja litoral de 500 metres."

Sigui com sigui, abans d'impulsar aquest projecte es faria una prova pilot amb els 19.000 m³ de sediments retinguts a l'aiguabarreig de l'Ebre i el Siurana. I tot encara queda supeditat a la descontaminació de Flix prevista el 2010.

A més, malgrat que l'origen de la regressió és la construcció d'embassaments –des de mitjan anys 50–, es pot agreujar pels efectes del canvi climàtic. Segons un estudi de la Universitat de Cantàbria encarregat pel Ministeri de Medi Ambient, la línia de costa haurà avançat entre 70 metres i 100 l'any 2045.

Contaminacions mediàtiques i invisibles. La retirada dels residus de l'antiga Erkimia de Flix és un dels principals focus d'atenció del PIPDE. La ministra espanyola Cristina Narbona –que considera que és un dels projectes més importants del seu ministeri– va declarar que haurien esdevingut una "autèntica bomba de rellotgeria" en cas d'haver-se executat el transvasament. Ara bé, una contaminació molt menys mediàtica és la que es produeix difusament –no té un punt emissor concret–, a partir bàsicament dels fertilitzants agrícoles. Sobre això, la tesi de Núria Ferré (Universitat Rovira i Virgili) conclou que els productes fitosanitaris agrícoles tenen més impacte potencial que no els llots de Flix.

En el cas del Delta, el principal sector afectat és l'aqüicultura, és a dir, el conreu de musclos i crustacis a la badia del Fangar i al golf d'Amposta. Enguany, cal destacar-ne dos episodis de contaminació als mesos de gener i de juny. En el segon cas hi hagué una mortaldat de cries d'ostres (entre el 15% i el 40%, segons les explotacions), amb unes pèrdues estimades en 800.000 euros. Es tracta d'un fenomen que es repeteix anualment en buidar l'aigua dels arrossars –contaminada per pesticides– a la badia, per mitjà dels recs. Els departaments de Medi Ambient i d'Agricultura impulsen, dins el PIPDE, mesures agroambientals per a garantir la qualitat del sector. Se'n

La llei de l'any 2001 coneguda per Plan Hidrológico Nacional va irritar la població de les terres de l'Ebre, que va sortir al carrer en massa. El 2004 el transvasament fou derogat.

destaquen els anomenats filtres verds, una superfície de 210 hectàrees a banda i banda del Delta per on passarà gran part de l'aigua residual que s'aboca a les badies, amb l'objectiu de reduir-ne la càrrega contaminant. Hi ha més actuacions, com ara l'aportació d'aigua dolça per a minimitzar els processos d'anòxia (disminució d'oxigen) i també una prova pilot d'instal·lar airejadors davant els viviers d'ostres. Cal tenir en compte que, a banda dels contaminants d'origen agrícola, l'augment de temperatura de l'aigua també és un factor que en fa augmentar la mortalitat.

El camí difícil cap al cabal de manteniment. En el context d'implantació de la Directiva Marc de l'Aigua (DMA) és essencial que es garanteixi un cabal de manteniment que permeti la funcionalitat dels ecosistemes aquàtics. En el cas de l'Ebre, aquest fet encara és més rellevant per a frenar la regressió del Delta. Un dels principals objectius de la CSTE ha estat definir aquest cabal mínim, que s'ha fixat entre 7.300 hm³ i 12.800 hm³ anuals a partir d'un estudi de l'IRTA i l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA). No deixa de ser una proposta de mínims, tal com recorda Carles Ibáñez, tot i que alguns sectors la percebin com de màxims. Remarca que "tot el que resti sota aquests llindars implica que les espècies autòctones no tinguin garanties de perdurar", i aquest fet podria afectar projectes de nous regadius.

Per la seva banda, la PDE considera que es tracta d'una proposta "realista, rigorosa i assumible" i ha emprès mobilitzacions populars i institucionals per donar-hi suport. Ara bé, recorden que si hi ha noves detraccions d'aigua aquesta xifra seria paper mullat. Susanna Abella es mostra pessimista a causa "de la mentalitat dels governs de qualsevol color", perquè, per exemple, l'estatut aragonès reserva 6500 hm³; a la Rioja i Euskal Herria es volen tirar endavant regadius subvencionats –fet que vulnera la DMA– i als Països Catalans hi ha projectes com el Segarra-Garrigues i el Xerta-Sènia. Aquest darrer canal –licitat el mes de juliol passat– és un dels principals fronts de batalla de la Plataforma, que el qualifica "de paradigma de la vella política de l'aigua", perquè no compleix el principi de recuperació de costos de la Directiva. Per una altra banda, alerten que podria tractar-se d'un transvasament encobert: "una vegada s'hagin desviat 8 m³/s sortiran les veus que reclamaran l'ampliació del canal fins a Castelló; i, com que és un projecte deficitari, podrien aprofitar la demanda de les institucions valencianes per tal de fer quadrar el pressupost".

En contraposició, Josep Canicio es mostra molt més conciliador: "Considero que aquest projecte no afectarà la proposta de cabals"; i afegeix que en cap cas no es preveu d'utilitzar-lo per transvasar aigua cap al sud.

Arnau Urgell